

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 10 Sayı: 48 Volume: 10 Issue: 48

Şubat 2017 February 2017

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

4-6 YAŞ ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN İSTİSMAR DÜZEYLERİNİN KADININ ÇALIŞMASI VE ALGILANAN CİNSİYET ROLLERİ İLE OLAN İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

A STUDY ON THE LEVELS OF CHILD ABUSE OF MOTHERS WHO HAVE 4-6 YEAR-OLD CHILDREN RELATED TO THEIR MOTHERS' PERCEIVED SEXUAL ROLES AND WORK LIFE

Serpil PEKDOĞAN*

Mehmet KANAK**

Öz

Çocuğa yönelik şiddetin nedenleri üzerinde yapılan araştırma ve geliştirilen yaklaşımların hiç birisi tek başına çocuğa yönelik şiddeti açıklayamamakta ve şiddet eğilimi nesiller boyunca azalmaksızın devam etmektedir. Günümüzdeki istismar vakalarının özellikle çocuklar üzerinde, süregelen bir şekilde devam etmesinin, birçok faktörle ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın amacı, 4-6 yaş çocuğa sahip annelerin istismar düzeylerinin kadının çalışması ve algılanan cinsiyet rolleri ile olan ilişkisinin incelenmesidir. Araştırma grubunun, 4-6 yaş çocuğa sahip olan 234 anne oluşturmaktadır. Katılımcıların istismar düzeylerini ölçmek için "İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu", cinsiyet rollerine ilişkin algılarını belirlemek için Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE) ve kadınların çalışmasına yönelik tutumlarını belirlemek içinde Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği (KÇKTÖ) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde korelasyon ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon sonuçlarına göre, annelerin istismar düzeyleri ile cinsiyet rolleri ve çalışmaya karşı tutum arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Çoklu regresyon analizi sonuçları, cinsiyet rolleri ve çalışmaya karşı tutumun istismarı yordayan önemli değişkenler olduğunu göstermiştir. Bulgular ilgili araştırmalar, literatür ve çeşitli öneriler ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstismar, Çocuk, Anne, Cinsiyet Roller, Kadının Çalışması.

Abstract

Any research or approaches developed about the child abuse or child violence is not able to explain the reasons of subject alone. For this reason the situation has been going on without any decrease for among new generations. It is known that there are several factors affecting and giving rise to child abuse/violence at our present time. From this point of view, this study aims at investigating the relation between the levels of motherhood negligence of mothers who has 4-6 year old children, their perceived sexual roles and work life. Study sample consists of 234 mothers having 4-6 aged children. Data collection instruments are Negligence Awareness Scale-Parents Form for measuring their negligence, Bem Sexuality Role Inventory to determine their perception and Attitude Scale for Working Women. Correlation and multiple regression analysis were used for the data analysis. According to the correlation results there is a meaningful relation between the negligence level of mothers, their sexual roles and their attitudes towards working out. Multiple regression results show that sexual roles and attitude towards working are important determining variables of child abuse. Findings were discussed within the frame of literature and related research, several suggestions were developed accordingly.

Keywords: Abuse, Childhood, Motherhood, Sexual Roles, Working Women.

1. GİRİŞ

Günümüzde çocuk istismarı gittikçe yaygınlaşan bir eylem türü haline gelmektedir. Çocuklar aile içinde, okulda ya da diğer sosyal ortamlarda yetişkinler tarafından çeşitli istismar türlerine maruz kalmaktadırlar. Araştırmacılar çocuk istismarına yönelik kendi bakış açılarına göre farklı tanımlamalar geliştirmişlerdir. Dünya sağlık örgütü çocuk istismarını, bir yetişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan çocuğun fiziksel ve psikososyal gelişimi ile sağlığını olumsuz yönde etkileyen davranışlar olarak tanımlamıştır (Dubowitz, 2005). Çocuk İstismarı Önleme ve Sağaltım Hareketi tarafından ise; 18 yaşın altındaki çocuklara kendilerine bakmakla yükümlü kişiler tarafından fiziksel ya da zihinsel zarar verilmesi, cinsel istismar uygulanması ve mağdurun iyi olma halini engelleme şeklinde tanımlanmaktadır (Akt.:Alantar, 1989: 24).

Çocuk istismarı ve ihmalinde yapılan davranışın, mutlaka çocuk tarafından algılanması ya da erişkin tarafından bilinçli olarak yapılması gerekli değildir. Çocuk ihmali ve istismarının toplumdan topluma değişmesi; kültürel yapıdaki farklılıklarla, ailelerin çocuk eğitimi konusundaki bilgi ve inanışlarındaki farklılıklardan ve çocuğun anne-babasının ve diğer yetişkinlerin kendine karşı gösterdiği davranışları farklı algılamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bir toplumda çocuğa karşı yapılan hangi davranışların çocuk istismarı ve ihmali olarak algılanacağını büyük ölçüde o toplumda bulunan bireylerin değerleri, inançları, benimsedikleri toplumsal normlar, çocuk gelişimi ile ilgili bilgileri ve aile ilişkileri

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü.

** Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı.

belirlemektedir (Turla, 2002; Karaman vd.,2005). Çocuk istismarı türlerinin çoğunun aile içerisinde olduğu görülmektedir. Ülkemizde istismarın yaygınlık oranı konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı yaygınlık oranlarının olduğu görülmektedir (Aksel ve Yılmaz Irmak, 2005). Adli tıp Kurumuna yapılan başvurular incelendiğinde yıllara göre çocuk istismarına yönelik başvuru sayısının giderek arttığı görülmektedir. 2012 yılında 2.395, 2013'te 3.002 olan başvuru sayısı 2014'ün Ekim ayı itibariyle 2.449 olarak kayıtlara geçmiştir. Dünya Sağlık Örgütü ve Ankara Üniversitesi'nin hazırladığı Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşam Deneyimleri Araştırması Raporu; erkeklerin yüzde 8,7'sinin, kadınların yüzde 7,2'sinin çocukluklarında cinsel tacize uğradığı sonucunu paylaşmaktadır (İMDAT ve ASUMA, 2016).

TÜİK (2014), 2013 yılı içerisinde şiddete maruz kaldığı belirtilerek, güvenlik güçlerine getirilen çocuk sayısını, 121.717 olarak açıklamıştır. Cinsel ya da fiziksel şiddete uğrayan kadınların çocuklarına istismar uyguladığı, şiddete maruz kalan çocuklardan sık sık kabus gören çocuklardan %33'ünün, yatağını ıslatan çocuklardan, %28'inin, çekingen ve içe kapanık çocuklardan %56'sının, annesine ya da diğer çocuklara karşı saldırgan olan çocuklardan %38'inin, hırçınlaşarak ağlayan çocuklardan %59'unun annesinin daha önce şiddet yaşadığı görülmektedir. Çocuklara yönelik istismar bulguları incelendiğinde annelere ilişkin oranların yüksek olduğu görülmektedir. Çocuklar kendilerine istenmeyen davranışları en sık uygulayanları, anneler, babalar, üvey anneler, büyük kardeşler, öğretmenler ve arkadaşlar olarak sıralanmışlardır. Çocuklar, anne ve babaları tarafından en çok duygusal istismar, sonra fiziksel istismar ve ihmal davranışlarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Annelerin paylaştıkları hikâyelere bakıldığında, duygusal ve fiziksel istismarı, babalardan daha çok annelerin uyguladıkları görülmektedir (UNICEF,2010). Annelerin toplumsal yaşamdaki yerleri ve cinsiyet rollerine ilişkin algıları bu tür davranış değişikliklerine neden olabilmektedir. Cinsiyet rolü (toplumsal cinsiyet rolü), toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklenti olarak tanımlanabilir (Hyde, 1994; Akt., Sarıbay, 2001). Toplumsallaşma sürecinde erkek ve kız çocuklarının öğrendikleri kültürün cinsiyetlerine uygun bulduğu duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklar ise toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak ele alınmaktadır. Kadınların daha duyarlı, ilgili, bakım verici vb. olarak algılanmaları; ev hanımı, öğretmen, hemşire vb. olmalarının beklenmesi, ama erkeklerin atılgan, bağımsız, özgür vb. olarak algılanmaları ve asker, mühendis, tüccar vb. olmalarının beklenmesi toplumsal cinsiyet farklılıklarıdır (Dökmen, 2004). Her toplumda var olan ve kültüre göre belirlenen bu kalıp yargılar kadın ve erkeklerin kendilerini belirli beklentilere cevap verecek şekilde davranmalarına yol açarak bir baskı yaratırlar. Cinsiyet rollerine ilişkin bu beklenti ve tutumlar her iki cinsiyet açısından aynı oranda olumsuzluk, baskı ve kısıtlamalar yaratmaktadır. Toplumsallaşma süreci ise bu temel üzerine kuruludur (Günindi-Ersöz, 1997). Toplumun kadın ve erkekte göstermesini beklediği bu özellikler toplumsal cinsiyet kalıpları olarak tanımlanmaktadır (Franzoi, 2003). Birçok toplumda erkekler daha güçlü benlikleri yansıtan ve istenir kalıp yargılarla (güçlü, bağımsız...), kadınlar ise daha zayıf benlikleri yansıtan kalıp yargılarla (bağımlı, pasif...) tanımlanmaktadır. Kadın cinsiyetine ilişkin bu olumsuz kalıp yargılar, kadının politik, ekonomik ve sosyal alanda erkeğe göre daha düşük konumda kalmasına neden olmaktadır (Sakallı-Uğurlu, 2003). Kadınların başarısız olmalarına kendilerini çaresiz hissetmelerine neden olmaktadır (Balkır, 1989).

Son yıllarda okullaşma oranının yaygınlaşması, kadınların çalışma hayatında etkin rol almaları toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmasına rağmen, kadınların hem ev hem iş hayatına zaman ayırması, aşırı yorgunluk eşinden yardım ve anlayış görmediğinden ruhsal gerginlik ve bitkinlik yaratmaktadır. Çabuk sinirlenip öfkelenen, yaşamdan bezen bir ruh hali içine girebilmektedir (Abadan-Unat, 1979). UNICEF(2010),Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması raporunda annelerle yapılan görüşmelerde edinilen şu veri bu görüşü tam olarak yansıtabilmektedir : "Çocuklarım çok küçüktüler çeşmeye giriyorlardı, çok dövüyordum onları. Bunalımım çok yansıdı, evim tek odaydı eşim çalışmıyordu ben çalışıyordum bir bidon sütle evimi geçindirmeye çalışıyordum." (Anne, yoksul, kır, Samsun). Çalışmadan da anlaşılacağı üzere, toplumlarda var olan cinsiyet rollerine ilişkin beklentiler ve tutumlar geleneksel yapıdaki yerini korumaktadır. Bu geleneksel yapı kadının psikolojisini olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumumuzda erkekler atılgan ve saldırgan olarak nitelendirilirken, kızlar pasif ve içe kapanık olarak tanımlanmaktadır. Ataerkil olarak nitelendirilen toplumumuzda kız çocukları erkek çocuklara göre daha fazla baskı altında tutulmakta ve çeşitli istismar türlerine uğramaktadırlar. Çocukluktan itibaren baskı altında ve istismara uğrayarak yetişen kız çocukları, büyüdükleri zaman edinmiş oldukları bu davranışları kendi çocuklarına uygulamaktadırlar. Alan yazını incelendiğinde, istismarın toplumsal cinsiyet rolleri ve çalışmaya karşı tutumla ilişkisini inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu çalışmada da annelerin çalışma hayatına ve cinsiyet rollerine ilişkin algılarıyla, çocuklarını istismar düzeyleri arasındaki ilişki incelenerek, alan yazınına katkı sağlanması ve diğer çalışmalara ışık tutması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırmada, tarama modeli türlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yöntemleridir. İlişkisel tarama modeli ise iki ve daha çok değişken arasında ilişki olup olmadığını ve/veya ilişkinin derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modeli türüdür (Fraenkel, Wallen ve Hyun; 2006). İlişki aramalarda betimlemeler (özelliklerin değerlerini belirleme içi) var olanın belli standartlara uyan ölçülerini bulmaya çalışmaktan çok, birey, nesne vb. durumlar arası ayrımların belirlenebilmesi amacına dönüktür (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın alışma grubunu, 4-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ve ulaşılan 245 anne oluşturmaktadır. Veri toplama araçlarını eksiksiz doldurduğu belirlenen 234 anne çalışmaya dahil edilmiştir. Örnekleme yöntemi olarak, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örneklemede; her bir örnekleme birim eşit seçilme olasılığına sahiptir. Diğer bir deyişle tüm bireylerin seçilme olasılığı aynıdır ve bir bireyin seçimini diğer bireylerin seçimini etkilememektedir (Büyüköztürk vd., 2011). Çalışmaya katılan annelere ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışmaya katılan annelere ilişkin demografik özellikler

Değişkenler	Alt Kategoriler	f
Yaş	18-25 yaş	47
	25-30 yaş	133
	30-35 yaş	47
	35 ve üstü	7
Çocuk Sayısı	1 çocuk	108
	2 çocuk	97
	3 çocuk	24
	4 çocuk	5
Çocuk Cinsiyeti	Kız	84
	Erkek	150
Eğitim	Ortaokul	48
	Lise	72
	Üniversite	114
Çalışma Durumu	Çalışıyor	156
	Çalışmıyor	78

Tablo 1’de yer alan bulgular incelendiğinde annelerin büyük bir kısmı 25-30 yaş aralığında (f=133), tek çocuk sahibi (f=108), üniversite mezunu (f=114) ve aktif olarak çalışma hayatında yer almaktadırlar (f=156).

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, annelerin istismar düzeylerinin belirlemek için Pekdoğan (2016) tarafından geliştirilen "İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu", cinsiyet rollerini belirlemek için Bem (1974) tarafından geliştirilen Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE) ve kadınların çalışmasına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Kuzgun ve Sevim (2004) tarafından geliştirilen Kadının alışmasına Karşı Tutum Ölçeği (KÇKTÖ) kullanılmıştır.

İstismar Farkındalık Ölçeği-Ebeveyn Formu

Pekdoğan (2016), tarafından geliştirilen ölçek ebeveynlerin 4-6 yaşındaki çocuklarına yönelik istismar düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölme aracında yer alan maddeler çocuğa fiziksel ceza uygulama, çocuğun vücudunda yer alan darp izleri ile ilgili tutum, çocuğun istek ve ihtiyaçlarını görmezden gelme, çocuğun cinsellikle ilgili davranışlarında sergilenen tavırlar gibi durumları içermektedir. Likert tipinde olan, ebeveyn formundan elde edilen puanın yüksek olması ebeveynlerin istismar potansiyellerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Form ebeveynlere bireysel ya da gruplar halinde uygulanabilmektedir ve uygulaması yaklaşık on dakika sürmektedir. Bu amaçla oluşturulan ölçek formu, görüşleri alınmak üzere uzmanlara sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda maddelerin kapsam geçerlik oranları belirlenmiştir. Oluşturulan 24 maddelik deneme formu, 206 gönüllü ebeveynlere uygulanmıştır. Açımlayıcı Faktör Analizleriyle (AFA) tek boyutlu ve toplam 18 maddeden oluşan bir yapıya ulaşılmıştır. Güvenirlik için varimax rotasyon sonucu saptanan tek boyut ve ölçeğin tümü için Cronbach Alfa katsayıları (0.98) olarak hesaplanmıştır. Testin test-tekrar test güvenirliliğini belirlemek amacıyla, araştırmaya katılan 206 ebeveyn arasından tesadüfi olarak seçilen 103 ebeveyn uygulamadan dört hafta sonra ölçme aracı tekrar uygulanmıştır. Araştırma sonucunda test tekrar test korelasyonu toplam ölçek için $r = 0.94$ olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçme aracının geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE)

Annelerin cinsiyet rollerinin belirlenmesi amacıyla Bem (1974) tarafından geliştirilen ölçeğin, Kavuncu (1987) tarafından Türkçe’ye uyarlanan formu kullanılmıştır. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE), orijinal olarak 20’si maskülen ve 20’si feminen olarak kabul edilen toplam 40 kişilik özelliğini ve ek olarak 20

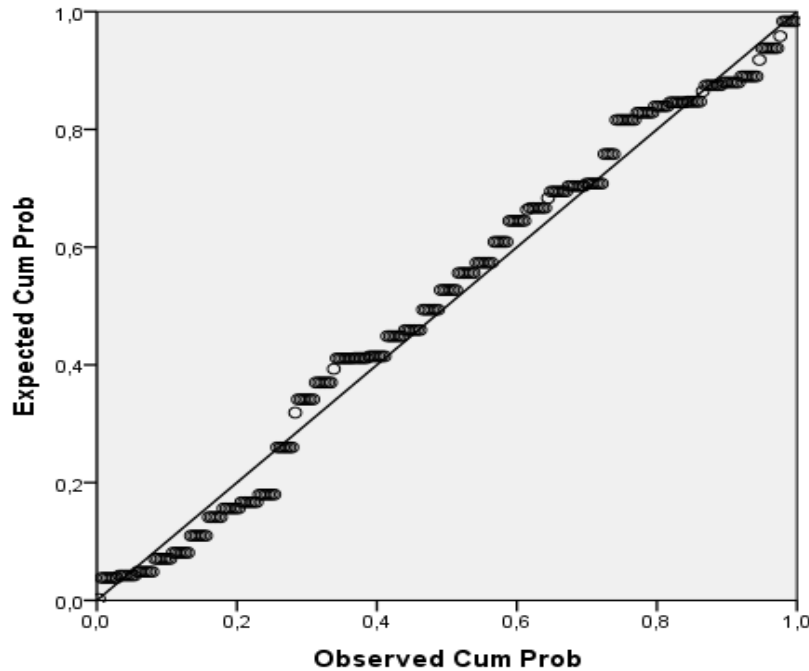
de sosyal kabul edirlilik (social desirability) özelliğini içermektedir. Bu araştırmada sosyal beğenirlik ölçeği kullanılmamıştır. Envanter, 40 farklı karakter özelliğinin deneklerin kendilerini tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunun yedi dereceli bir ölçek üzerinde değerlendirilmesine dayanmakta; yanıtlar “hiç uygun değil” den “her zaman uygun” a değişmektedir. Bu 40 maddenin 20’si Kadınsılık (K), 20’si Erkeksilik (E) ölçeğine aittir ve ölçek üzerinde karışık bir sırayla yer almışlardır BCRE’ nin Türkçe formunun geçerliği ve güvenilirliği Kavuncu (1987) ve Dökmen (1998) tarafından incelenmiştir. BCRE’ nin Türkçe formunun test-tekrar test güvenilirlik katsayısı (n = 208), K için .75, E için .89 bulunmuştur (Kavuncu, 1987).

Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği (KÇKTÖ)

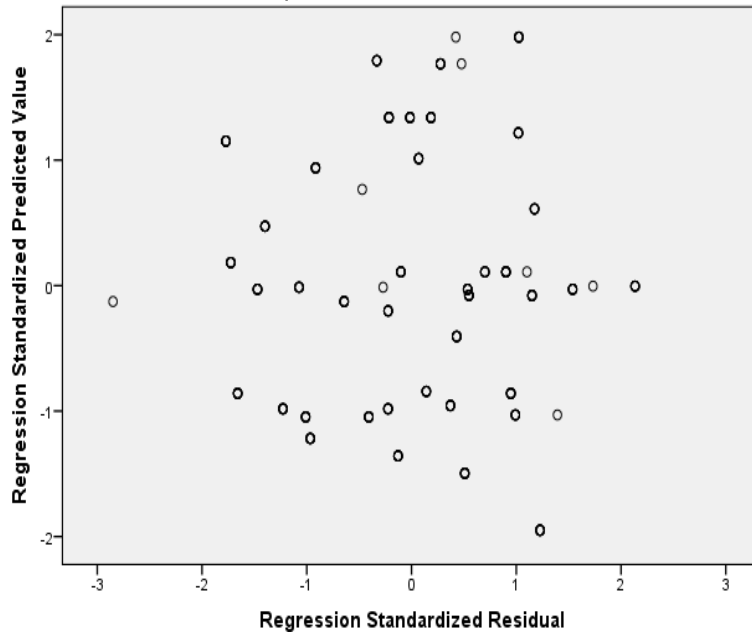
Annelerin, kadınların çalışmasına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Kuzgun ve Sevim, (2004), tarafından kadının çalışmasına yönelik tutumu ölçmek amacıyla geliştirilen Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği (KÇKTÖ) kullanılmıştır. Likert tipi olan ölçek 15 maddeden oluşmakta; ancak ölçekte 2., 7., 14. ve 15. maddeler ters madde olarak puanlanmaktadır. Ölçekte, en düşük puan 15, en yüksek puan 75 olup yüksek puan kadının çalışmasına yönelik olumlu tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı alfa .93 olarak bulunmuştur. Elde edilen verilere göre ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır (Kuzgun ve Sevim, 2004).

Verilerin Toplanması ve Analizi

İstismar Farkındalık Ölçeği- Ebeveyn Formu, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ve Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği 4-6 yaşında ve anaokuluna giden çocuğa sahip annelere uygulanmış ve eksiksiz doldurulduğu belirlenen 234 ölçme aracı değerlendirmeye alınmıştır. İstismar değişkeni ile cinsiyet rolleri, çalışmaya karşı tutum, yaş, çocuk sayısı ve eğitim arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına Pearson Korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Ayrıca cinsiyet rolleri, çalışmaya karşı tutum, yaş, çocuk sayısı ve eğitim değişkenlerinin istismarı ne derecede yordadığını belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu regresyon analizi, deneysel ve tarama araştırmalarında değişkenler arasındaki ilişkinin çok boyutlu incelenmesine olanak sağlamaktadır (Büyüköztürk, 2009). Veriler. 05 ve. 01 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Çoklu regresyon analizi uygulamasında yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ilişkinin doğrusal olup olmadığını belirlemek ve puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla elde edilen bulgular Şekil 1 ve Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 1: Beklenen ve gözlenen birikimli olasılık

Şekil 2: Standardize tahmini değerler ve sapmalar.

Şekil 1 incelendiğinde, standardize edilmiş sapma değerler ile standardize edilmiş yordanan değerlerin grafiği doğrusallık varsayımının karşılandığını görülürken, Şekil 2’de ise standardize edilmiş sapma değerleri ile ilgili olarak çizilen, gözlenen ve beklenen birikimli olasılık dağılımı grafiğinde de normal dağılımdan önemli bir sapmanın olmadığı görülmektedir.

3. BULGULAR

Değişkenler arasındaki ilişkileri görmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. İstismar ve diğer değişkenler arasındaki ilişkilere ait korelasyonlar, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2: İstismar ile diğer değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

Değişkenler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(1) İstismar	1					
(2) Cinsiyet Roller	,275**	1				
(3) Çalışmaya Karşı Tutum	-,173**	,074	1			
(4) Yaş	,152*	,054	-,076	1		
(5) Çocuk Sayısı	,034	,099	-,105	,594**	1	
(6) Eğitim	,045	,145*	,281**	,108	-,115	1
Ortalama	56,37	227,81	63,81	33,91	1,69	2,27
Standart Sapma	5,09	26,36	11,74	26,36	0,75	0,78

*p<,05,**p<,01

Tablo 2’de basit korelasyon katsayılarından anlaşılacağı üzere, istismar ile cinsiyet rolleri, çalışmaya karşı tutum ve yaş değişkenleri arasında, p<,05 ve p<,01 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre annelerin cinsiyet rolleri ve yaş değişkeni ile istismar arasında pozitif yönde düşük bir ilişki, çalışmaya karşı tutum ile istismar değişkeni arasında ise negatif yönde düşük bir ilişki bulunmaktadır. Annelerin eğitim düzeylerinin cinsiyet rolleri ve çalışmaya karşı tutum ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Ortalama puanlar incelendiğinde ise annelerin cinsiyet rollerine ilişkin ortalama puanlarının (X=227,81) ve kadının çalışmasına yönelik tutumlarına ilişkin ortalama puanlarının (X=63,81) yüksek, istismara yönelik ortalama puanlarının (X= 56,37) ise orta düzeyde olduğu görülmektedir. Annelerin cinsiyet algıları ve çalışmaya yönelik tutumlarının, çocuk istismarını ne derece yordadığını belirlemek amacı ile çoklu regresyon analizi uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 3. de sunulmuştur.

Tablo 3: Annelerin Çocuk İstismarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişken	B	SH	β	t	p
Sabit	49,316	3,229		15,274	,000
Cinsiyet Roller	,057	,012	,290	4,583	,000
Çalışmaya Karşı Tutum	-,093	,027	-,215	-3,391	,001

R=,348 R²=0,121
F= 15,187 p=,000

Bütün bağımsız değişkenler bir arada regresyon eşitliğine alındığında annelerin istismar düzeylerine anlamlı derecede etki yapan değişkenin cinsiyet rolleri ($\beta = ,057$, $p < ,05$) ve kadınların çalışmasına yönelik tutum ($\beta = -,093$ $p < ,05$) olduğu görülmektedir. Regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($F = 15,187$; $p < ,05$) ve toplam varyansın %12'si regresyon modeli ile açıklanmaktadır ($R^2=,121$). Sonuç olarak, annelerin çocuklara uyguladıkları istismar davranışları, cinsiyet rolleri ve çalışmaya yönelik tutumla belirlenmektedir. Bu ili değişken annelerin istismar uygulamaları üzerinde etkili olmaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada 4-6 yaş çocuğa sahip annelerin, çocuk istismar düzeyleri ile cinsiyet rolleri ve çalışmaya karşı tutumlarının, diğer değişkenlerle olan ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda annelerin çocukları istismarı ile cinsiyet rolleri ve çalışmaya karşı tutumları arasında ilişki olduğu, ayrıca annelerin çocuk istismar düzeylerini yordayan değişkenlerin cinsiyet rolleri ve çalışmaya yönelik tutum olduğu görülmüştür. Ayrıca annelerin eğitim düzeylerinin cinsiyet rolleri ve çalışmaya karşı tutum ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır.

Sanayileşme, kentleşme olgusu ve toplumsal değişmeler, annelerin çalışma hayatına atılmasına neden olmuştur ve kadının toplumsal yaşama katılmasıyla beraber eğitim düzeyi artış göstermiştir. Kadınların evdeki geleneksel rollerine, iş hayatındaki rollerinin de eklenmesi kadın için olumlu olduğu kadar olumsuzlukları da beraberinde getirmekte (Akçam, 1996) ve bu durum, psiko-sosyal kimlik oluşumunu önemli ölçüde etkilemekte, kimi zamanda kadını kimlik bunalımına sürüklemektedir (Usluer, 2000). Çalışan kadınların ev işine ayırdıkları sürenin azalmasına rağmen, yine ev işlerinin çoğunu yapmaya devam ettikleri, boş zaman ve uykuya ayırdıkları sürenin azaldığı ortaya konulmuştur (Acar, 1989). Bütün bu süreç kadında hem aşırı yorgunluk hem de eşinden yardım ve anlayış görmediğinden ruhsal gerginlik ve bitkinlik yaratmaktadır. Bu durum bir anne olarak kadını olumsuz etkilemekte ve çocuklara uyguladıkları istismar düzeyinin artmasında etki göstermiş olabilir. Anneler, çocuklarının disipline etmek isterken yaptıkları davranışın istismar olup olmadığını da farkına varmamış olabilirler.

Cinsiyet rollerine ilişkin beklentiler de, kadın ve erkek rollerinde olumsuzluk yaratmakta (Günindi-Ersöz, 1997), özellikle kadınlar da aile ve iş rolleri arasındaki uyumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Akçam, 1996). Toplumumuzda da kadın ve erkek arasındaki sosyal eşitsizliğin, çocuk istismarını tetikleyen önemli bir unsur olduğu bilinmektedir. Kadının özellikle annelerin hem geleneksel hem de iş hayatındaki rollerin etkisinde kalmaları, kadınlara yönelik beklentileri artırmaktadır. Çalışmanın başka bir bulgusunun annelerin çalışmaya karşı istekleri azaldıkça, çocuklara uyguladıkları istismar düzeyinin artmasıdır. Bu duruma genellikle eğitim düzeyi düşük ve çalışmayan annelerde saptandığı, yapılan çalışmalarla desteklenmektedir (Bahçecik ve Kavaklı, 1993; Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002). Ayrıca annelere sağlanan sosyal destek eksikliğinin, yani çocuk bakımındaki sosyal-duygusal destek ve yardımın yoksunluğunun da, çocuk istismarı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Ülkemizde kadınların çalışmasına yönelik yapılmış çalışmaların çoğu, çalışan kadınların ev ve iş yerinde yaşadıkları zorlukları belirlemeye yönelik olmuştur. Kadınların çoğu maddi zorluklar olmasa çalışmaktan vazgeçebileceklerini, evdeki sorumluluklarının işyerinde sorumluluk alma ve yükselme konusunda isteksiz olmalarına neden olduğunu, aynı zamanda kadınlar çocuk bakımı ve anneliğin kendileri için önemli olduğunu ve çocuk bakımı ile ilgili tüm sorumlulukların kendilerine ait olduğunu belirtmişlerdir (Kuzgun ve Sevim, 2004). Çalışan anne bu tür algılardan dolayı, ev ve iş rollerinde doyumsuzluk yaşamakta dolayısıyla çocuğu üzerinde baskı ve şiddet uygulayabilmektedir. Bu tür davranışların kadının psikolojisindeki olumsuzluktan kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca kadının eğitim düzeyi arttıkça, çalışmasına yönelik olumlu tutumların arttığı görülmektedir. Eğitim süreci içerisinde farklı yaşantılarla özgüveni artan kadın anne olduğunda da bu tutumunu sergilemeye devam etmektedir. Kadına yönelik çevreden gelen olumlu tepkiler çocuğu ile daha iyi ilişkiler kurmasını sağlamakta, bu durum da çocuğuna uyguladığı istismar düzeyini azaltmaktadır. Yapılan araştırmalar da (Kara Doruk, 2012; Güler vd., 2002) annelerin eğitim düzeyinin düşük olmasının, çocuk istismar ve ihmal olasılığını arttırdığı yönündedir. Eğitim düzeyi azaldıkça fiziksel ve duygusal istismar ve ihmal uygulama düzeyi artmaktadır. Bu sonuçlar da annenin öğrenim seviyesinin düşük olmasının yanı sıra çocuk bakımı konusunda da yetersiz kalması ve karşılaştığı problemlerde de uygun çözüm yollarını bulmada başarısız olduğunu göstermektedir. Anne yaşadığı bu yetersizlik duygusu ve stres çocuğuna ya fiziksel şiddet ya da duygusal şiddet olarak yansımaktadır. Bunun yanı sıra annelerin çocukken çeşitli istismar türlerine maruz kalmalarının da çocuklarına uyguladıkları davranışlar üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

5. ÖNERİLER

Çocuğa yönelik şiddetin nedenleri üzerinde yapılan araştırma ve geliştirilen yaklaşımların hiç birisi tek başına çocuğa yönelik şiddeti açıklayamamakta ve şiddet eğilimi nesiller boyunca azalmaksızın devam etmektedir (Yalçın, 2011). Bu çalışmada da annelerin çocuk istismarı düzeyleri farklı değişkenler açısında ele alınmaktadır. Çalışmanın sadece bir ilde yapılması ve 4-6 yaş grubu çocukların sadece anneleri ile

çalışılması araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir. Çalışmada değişkenlerin kontrol altında tutulmaması da bir sınırlılık olarak ele alınabilir. Dolayısıyla farklı örneklem grupları üzerinde (baba-öğretmen-kardeş ya da farklı yaş grubundaki çocuklar) istismarı yordayan farklı değişkenler ele alınarak, nitel ve nicel çalışmalar yapılabilir. Anne ve babaların istismar farkındalıkları belirlenerek, davranışsal sorunların nasıl çözülebileceğine ilişkin eğitimler verilebilir. Artan istismar vakalarına yönelik tedbir almak amacıyla, istismarı engellemeye yönelik eğitim programları hazırlanıp, etkililiği ve kalıcılığı araştırılarak, alan yazınına katkı sağlanabilir. Ayrıca medya ve diğer kitle iletişim araçlarında ki yayın içerikleri kontrol edilmeli ve bu araçların olumlu davranışlar kazandırması için çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABADAN UNAT, Nermin (1979). *Toplumsal değişme ve Türk kadını*. Ankara:Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- ACAR, Gülden (1989). *Kadın ve erkek işçilerin iş ve aile ortamlarında toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- AKÇAM, Fatma (1996). *Çalışan eşlerin; kadının ev dışında çalışmalarıyla, erkeklerin ev dışında çalışan eşleriyle ve çalışan kadınların kendileriyle ilgili görüşleri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- AKSEL, Şeyda ve YILMAZ IRMAK, Türkan. (2005). *Review of child abuse and neglect literature in Turkey*. Xth ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect, 11-14 September, Berlin, Germany.
- ALANTAR, Melda (1989). *Psychological maltreatment: An attempt of its definition by experts and its assessments among a group of adolescents*. Unpublished Master Thesis, İstanbul: Boğaziçi University.
- BAHCEÇİK, Nefise ve KAVAKLI, Aysel (1993). "Çocuk istismarı ve ihmali", *Hemşirelik Bülteni* S. 7 (28), s. 23-32.
- BALKIR, Aylin (1989). *Kadınların kendini algılaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2009). *Sosyal bilimler için veri analiz kitabı*. Ankara: Pegem A.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener; ÇAKMAK KILIÇ, Ebru, AKGÜN, Özcan Erkan, KARADENİZ, Ş. ve DEMİREL, Funda (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A.
- DUBOWİTZ, Howard (2005). "Preventing child neglect and physical abuse". *Pediatr Rev.* S. 23 (6), p. 191-196.
- DÖKMEN, Zehra (2004). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Sistem.
- FRAENKEL, Jack. R.,WALLEN, Norman. E. Ve HYUN, Helen H. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill Education.
- FRANZOİ, S.L. (2003). *Social psychology*. New York: Mc Grow-Hill Education.
- DÖKMEN, Zehra (1998). "Kendi cinsiyetine ve diğer cinsiyete ilişkin algının cinsiyet ve cinsiyet rollerine göre karşılaştırılması". *3P, Psikoloji Psikiyatri Psikofarmakoloji Dergisi*, S. 6 (4), s.276-284.
- GÜLER, Nuran; UZUN, Sultan; BOZTAŞ, Zeynep ve AYDOĞAN, Sevinç (2002). "Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler". *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, S. 24 (3), s. 128 - 134.
- GÜNİNDİ ERSÖZ, Aysel (1997). *Cinsiyet rollerine ilişkin beklenti, tutum, davranışlar ve eşler arası sorumluluk paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- KARA DORUK, Songül (2012). *0-14 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal istismar/ihmal durumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- KARASAR, Niyazi (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- KAVUNCU, Ayşe Nur (1987). *Bem cinsiyet rolü envanteri'ni Türk toplumuna uyarlama çalışmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KUZGUN, Yıldız ve SEVİM, Seher (2004). "Kadının çalışmasına karşı tutum ve dini yönelim arasındaki ilişki". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, S. 37 (1), s. 14-27.
- PEKDOĞAN, Serpil (2016). "Annelerin istismar potansiyellerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi". *Ege Eğitim Dergisi*, S.17, (2), s. 425-441.
- SARIBAY, A. S. (2001). "Erken yaşlarda cinsiyet rolü kazanımı üzerine ebeveynlerin etkisi". *Psikoloji Denemeleri*, S. (2-3), s. 4-8.
- SAKALLI UĞURLU, Nuray. (2003). "Cinsiyetçilik: Kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı". *Türk Psikoloji Yazıları*, S. 6 (11-12), s. 1-20.
- İMDAT ve ASUMA, (2016). Çocuk istismarına yönelik rapor. <http://imdat.org/wp-content/uploads/2016/05/%C3%87OCUK-%C4%B0ST%C4%B0SMARINA-Y%C3%96NEL%C4%B0K-RAPOR.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2014. İstatistiklerle çocuk. File:///C:/Users/EXPER/Downloads/t%C3%BCik%20raporu.pdf
- TURLA, Ayşe (2002). "Çocuk istismarı ve ihmali olgularına tıbbi yaklaşım". *OMÜ Tıp Dergisi*, S. 19(4), s. 291-300.
- KARAMAN, Canan; ŞEN, Sema; ERKMEN, Candan; BUĞA, Özlem ve GÜMÜŞ, Hacer (2005). "Samsun Merkez Sağlık Ocağı'nda görev yapan pratisyen hekimlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve tutumları". *Sted Dergisi*, S. 14(11), s. 241-246.
- UNICEF (2010). Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. file:///C:/Users/EXPER/Downloads/cocuk-istismari-raporu-tr%20unicef%202010.pdf
- YILDIRIM, Aysel (1998). *Sıradan şiddet kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kökenleri*. İstanbul: Boyut Yayıncılık
- USLUER, Lokman (2000). *Kadın öğretmenlerin yönetici konumlara yükseltilmeme nedenleri konusundaki öğretmen ve yönetici görüşlerinin değerlendirilmesi: "Ankara ili Örneği"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- YALÇIN, Nur (2011). *Türkiye'de çocuk istismarı ve çözüm önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi.